

Jan Chovaneč (Brno)

KEŠONYMICKÉ HRÁTKY: MOTIVAČNÍ TYPY POJMENOVÁNÍ KEŠÍ V ČESKÉM GEOCACHINGU

CACHEONYMIC GAMES: ANALYSING THE MOTIVATION OF CACHE NAMES IN CZECH GEOCACHING

Based on an analysis of the names of approximately 1500 Czech geocaches, the article outlines the basic naming processes involved in choosing cache names. Since most geocaches are located in the open countryside, it is not surprising that transonymic processes involving transformation of toponyms and other kinds of place names are very frequent. However, due to the diverse character of geocaches, the motivation may also derive from existing anthroponyms or any other names of man-made, natural or fictional objects. Cache-naming may likewise involve the specification of the founder's identity, the method of solving a mystery task, the cache function, a mention of the treasure-hunting nature of the game and the serial character of some caches, with names often chosen with an element of humour. It is argued that the special nature of caches as onymic objects allows their names to be conceived of as a special category, namely cacheonyms. The article also discusses several aspects of the formal make-up of cache names and outlines some basic sociolinguistic issues connected with code choice (local code /e.g. Czech/ v. English v. other codes, and their mutual combinations).

Keywords

proper names, onomastics, cacheonym, geocaching, community of practice, toponym

1. Úvod

V České republice vzniklo za posledních přibližně 8 let několik desítek tisíc nových veřejných onymických objektů, které jsou všechny pojmenovány unikátními vlastními jmény. Tyto keše (z angl. *cache*, schránka)¹⁾ představují reálně existující i virtuální lidské výtvořky, které jsou jednoznačně identifikovatelné za použití globální sítě GPS. Vzhledem k velkému počtu těchto objektů i způsobu, jak vznikají, představují jedinečný materiál pro studium motivačních typů a způsobů pojmenování, a mohou tak přispět k dalšímu rozvoji onomastické teorie. Vlastní jména těchto onymických objektů lze vnímat jako zvláštní kategorii chrématonym, tzv. kešonyma. U vzniku pojmenování lze vysledovat primární motivaci založenou na využití existujících toponym, avšak vzhledem k charakteru keší je možnost pojmenování v podstatě otevřená, umožňující nejrůznější formy transonymizace.

¹⁾ U pravopisu tohoto slova užíváme v tomto článku počestěnou podobu, i když se lze v psaném úzu běžně setkat s původní anglickou formou *cache*.

V tomto příspěvku nahlížíme na pojmenování keší z onomasticko-socio-lingvistického hlediska. Geocaching je vnímán jako aktivita pěstovaná specifickou zájmovou komunitou a daná pojmenování tak odrážejí nejen umístění a funkci keší, ale také konkrétní cíle a zájmy členů této komunity. Nominační akt je sice individuální a jednostranný, nicméně ve volbě kódu a časté vícejazyčnosti a cizojazyčnosti pojmenování je vztažen i vůči ostatním členům dané komunity, např. cizincům (angličtina, němčina). Opomenout nelze ani funkci symbolickou a interpersonální, kdy používáním především anglických slov u kešoným vyjadřuje zakladatel svoji modernost a přináležitost ke komunitě, která je většinou složena z věkově mladších členů.

2. Geocaching jako celosvětová hra

Geocaching je moderní volnočasová aktivita, která se těší rostoucímu zájmu nejširší veřejnosti.²⁾ Podstatou této činnosti je využívání lokalizačních přístrojů GPS v terénu za účelem vyhledávání skrýší, tzv. keší (angl. „cache“), které slouží k výměně drobných předmětů. Samotnou keš většinou představuje plastová krabička s deníkem (tzv. „logbook“), která je ukryta takovým způsobem, aby ji pokud možno nemohl nalézt náhodný kolemjdoucí. Nalezení je možné za využití přístroje GPS podle přesně daných geografických souřadnic, případně po splnění nějakého úkolu, který poskytne bližší informace o umístění schránky (např. v pařezu, pod kamenem, uchycení magnetem pod mostem, atd.).

Vznik geocachingu se datuje k roku 2000, kdy byla technologie GPS („global positioning system“) uvolněna pro veřejné užití odstraněním dříve záměrně uváděné odchylky. Veřejnost tak dostala do rukou technologii, díky které lze za použití satelitního signálu relativně přesně lokalizovat každé místo na zeměkouli. Bezprostředně poté začali jednotlivci umisťovat schránky na zajímavých místech v terénu a příslušné zeměpisné souřadnice spolu s popisem keše zveřejňovat na internetu. Během několika let se z geocachingu vyvinulo takřka masové hnutí, kolem kterého se konstituoval i „geocachingový průmysl“.³⁾

Myšlenka geocachingu není úplně nová; obdobná zábava, spočívající ve schovávání a hledání ukrytých zpráv a schránek v terénu, existuje již více než 150 let od

²⁾ Mezinárodním centrem geocachingu je stránka www.geocaching.com, kde se lze zdarma registrovat k základnímu členství a nalézt souřadnice s úplnými popisy (tzv. „listingy“) různých typů keší, stejně jako mapové zobrazení skrýší na celém světě. Na českém internetu lze na stránce www.geocaching.cz nalézt diskuze českých kešerů (hovorově „kačerů“), nicméně keše umístěné na území ČR jsou zjištěné pouze na mezinárodních stránkách.

³⁾ Základní členství na www.geocaching.com je zdarma, dodatečné služby (jako například zasílání informací o nově založených keších v určitých oblastech) jsou však již zpoplatněny. Geocachingový průmysl se koncentruje na prodej trasovatelných předmětů, kontejnerů pro skrýše, památečních mincí, vhodného vybavení atd.

doby, kdy James Perrott z Chagfordu vytvořil první takovou schránku v britském národním parku Dartmoor National Park.⁴⁾ Tím dal vzniknout tzv. letterboxing, pojmenovaném podle toho, že účastníci ve skryších původně ukryvali pohlednice, které jejich nálezci následně posílali nazpět autorům poštou. Dnes se ve skryších tohoto typu většinou vyskytují razítka, která si nálezci otisknou do svých deníků. Letterboxing existuje jako paralela ke geocachingu (hlavně ve Spojených státech amerických), od něž se odlišuje tím, že lokalita skryše je popsána pouze verbálně a nikoliv za pomoci přesných souřadnic a nutnosti při hledání využívat lokalizační technologie. (Nicméně existuje i zvláštní druh geocachingových skryší, které slouží oběma aktivitám – tzv. *letterbox-hybrids*.)

Koncept hledání přesné lokality v terénu činí geocaching do určité míry blízký orientačnímu běhu. Tam se však jedná o sportovní, institucionalizovanou disciplínu s účastníky, kteří proti sobě navzájem soutěží na čas. Geocaching není orientován na vítězství jednotlivce (i když i zde lze soutěžit v počtu nalezených keší či prvních nálezů nově založených schránek) – jedná se o aktivitu, jejímž cílem je pobavit, přivést účastníky na poutavá místa, poučit o místních zajímavostech a např. i dát možnost řešit originální hádanky. Druhotným cílem je výměna předmětů, jež účastníci zanechávají v keších a v případě tzv. travelbugů a geocoinů i registrují na internetu – tyto předměty jsou pak tzv. trasovatelné. Za důležité je nutné vnímat posun od čistě virtuální zábavy (např. u počítačových her) k zábavě reálné, i když založené na internetové a technologické podpoře. V posledních letech se s rozvojem mobilních aplikací a internetového připojení stává geocaching masovou rodinnou zábavou.

3. Vlastní jména a geocaching

Jazyk geocachingu lze zkoumat z řady různých pohledů – může nabídnout množství cenného materiálu pro sociolingvistiku, analýzu diskurzu, žánrovou analýzu, interakční lingvistiku atd., dosud však zůstává mimo systematický zájem jazykovědců.⁵⁾ Jednou z oblastí, kam je v rámci jazyka geocachingu vhodné zaměřit pozornost, je onomastika, neboť jedním z nejvýznačnějších rysů této volnočasové aktivity je skutečnost, že všechny schránky, jichž je dnes v České republice přes 20 000 a celosvětově takřka 2 000 000, jsou jejich zakladateli pojmenovány vlastními jmény.

⁴⁾ Zdroj: http://www.letterboxing.org/GettingStarted/getstart_finding.htm [cit.13.10.2010].

⁵⁾ Jedněmi z prvních příspěvků věnovaných této problematice byly prezentace J. Chovance „Kačeři a georobátka: jazyk českého geocachingu“ a „Discursive practices and emerging discourse communities: The case of Czech geocaching“, které byly předneseny na XX. kolokviu mladých jazykovědců v Čatej-Papierničke (2010) a na 4th Nitra Conference on Discourse Studies: Discourse Analysis in a Digital World v Nitře (2011).

Všechny keše nesou jméno; jejich označení tedy představují *propria*, která lze analyzovat např. z pohledu motivačních typů daných pojmenování. V rámci onymického systému mají tato pojmenování blízko jak k toponymům (přesněji pomístním jménům, tj. anoikononymům) tak i chrématonymům, neboť v sobě spojují pojmenování pro určitou geografickou lokalitu a zároveň lidský výtvar.⁶⁾ Do určité míry je lze vnímat i jako mikrosociální onyma,⁷⁾ tj. pojmenování, která jsou prakticky neznámá mimo danou mikrosociální komunitu.⁸⁾

Spojení s mikrosociální skupinou je však zároveň do určité míry problematické, neboť onyma keší (dále označovaná jako kešonyma) nejsou obecně známá ani mezi touto skupinou – jejich znalost tedy nemůže představovat znak příslušnosti k takové skupině. Na jedné straně totiž existuje obrovské množství jednotlivých názvů a na straně druhé je tato komunita značně fragmentovaná. Skupinová identita členů je tvořena tím, že se angažují ve společné činnosti,⁹⁾ i když tak činí individuálně a většinou aniž by znali ostatní členy komunity.¹⁰⁾ Při absenci reálné interakce tato skupina existuje spíše jako virtuální komunita,¹¹⁾ a to v prostředí internetu. Skupinová identita je podpořena utajeným charakterem hledání v terénu a skrýváním této činnosti před běžnými lidmi (tzv. „mudly“). Nicméně samozřejmě i v rámci geocachingu se lze setkat s reálně existujícími mikrokomunitami – ty vytvářejí členové, kteří se setkávají během organizovaných setkání (tzv. „eventech“), případně známí, kolegové v práci, atd. kteří se spolu vydávají na výlety a diskutují o záležitostech týkajících se geocachingu.

V rámci širší virtuální komunity, např. v rámci českého jazykového prostředí, se sice užívají určité typické jazykové prostředky (především lexikálního, výjimečně i gramatického rázu (např. specifická vazba *logovat /nález/ někým*), které jsou uživateli

⁶⁾ R. Šrámek, Úvod do obecné onomastiky, Brno 1999.

⁷⁾ Srov. J. Krško, Výzkum mikrosociálních toponým. In: K. Klímová – H. Kneselová (eds.), *Propria v systému mluvnickém a slovtvorném*. Sborník prací PdF MU v Brně, sv. 143, řada jazyková a literární č. 28, Brno 1999, s. 89–93.

⁸⁾ P. Mitter, *Onyma a jejich význam pro popis současného jazyka*, Čestina doma a ve světě 13, 2005, č. 3–4, s. 134–139.

⁹⁾ Srov. E. Wenger, *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity*, Cambridge 1998.

¹⁰⁾ Komunitu kešerů lze z sociolingvistického hlediska interpretovat jako tzv. „community of practice“, tj. komunitu, kde členové vyjadřují svoji identitu a sounáležitost se skupinou prostřednictvím různých činností (srov. E. Wenger, o. c. v pozn. 9, rovněž D. B. Sarpong, *A practice centered approach to understanding social learning and knowledge creation in a „community of practice“*, *International Journal of Business and Management*, duben 2008 (konzultováno 22. 11. 2010).

¹¹⁾ B. Benwell – E. Stokoe, *Discourse and Identity*, Edinburgh 2007.

sdíleny a odrážejí tak jejich skupinovou identitu, avšak kešonyma mezi ně, přísně vzato, nepatří, i když jsou pro samotnou aktivitu naprosto klíčová. Vzhledem k charakteru této aktivity, kdy kešeři vyhledávají keše individuálně a jen výjimečně se k již nalezené schránce vracejí při jiné příležitosti, nelze totiž mezi nimi očekávat existenci nějakého obecnějšího povědomí o názvech konkrétních keší. To by ostatně, jak je naznačeno výše, bylo vzhledem k jejich vysokému počtu stěží možné. Název tedy pro individuálního kešera slouží jako víceméně jednorázové označení momentálního cíle, který po nalezení a zalogování ztrácí důležitost a stává se z něj pouhá statistická položka (aktivní kešeři ve svých online profilech uvádějí tisíce nálezů). V rámci mikrosociálních komunit, jejichž členové spolu komunikují v reálných situacích, však dochází k tomu, že např. geografické lokality jsou popisovány nikoliv za použití institucionalizovaných toponym, ale podle kešonym. To se děje za předpokladu, že mezi členy užší skupiny lze předpokládat, že jsou s příslušnými lokalitami keší obeznámeni.

3.1. Nominace – pojmenovací akt

Samotný pojmenovací akt je jednostranný, čistě individualizovaný úkon, který nepodléhá žádné institucionalizaci ani odsouhlasení ze strany jiných osob. Právě tato jednostrannost nominace odlišuje kešonyma od jiných mikrosociálních onym, která se vyznačují tím, že po individuálním pojmenovacím aktu následuje přijetí pojmenování komunitou, která je i dále používá. Nominace u kešonym spočívá v prostém zveřejnění jména na internetu.

Neexistují žádná oficiální pravidla ani doporučení pro to, jaké názvy by se měly keším přidělovat. Toto rozhodnutí je tedy zcela na individuálním posouzení zakladatele keše. V rámci geocachingu se schvaluje pouze umístění keše (tzv. recenzentem) a to tak, aby se vyloučilo její umístění na nevhodném či extrémně nebezpečném místě, případně kolize s další již existující keší. Právo pojmenovat keš je tedy privilegiem zakladatele, který může vzít v úvahu geografickou lokalitu, fyzické umístění, typ schránky, podstatu úkolu řešeného v rámci keše, její účel, kulturně historický kontext, osobní záliby, sériový charakter keše atd.

Stejně tak je na zakladateli, jakého jazykového kódu pro pojmenování využije. Jak je poukázáno níže, kromě češtiny je u českých keší poměrně běžný typ dvojjazyčného pojmenování v češtině a angličtině, případně pouze v angličtině, méně častěji též v jiných jazycích (němčina, latina, romština) nebo jiných jazykových varietách (brněnský hantec, dialekt). Bez ohledu na uživatelem zvolené vlastní jméno je daný objekt jednoznačně určen unikátním identifikačním kódem, který je každé keši přidělen, a zeměpisnými souřadnicemi dané lokality.

Keš je lidský výtvar, který je umístěn v přírodě. Nejedná se sice o objekt, který je pevně fixován v terénu, je však zachycen na specializovaných online mapách a je definován neměnnými geografickými souřadnicemi podobně jako nejrůznější zeměpisné objekty. Samotný lexém keš se vyznačuje polysémií. Keší se totiž rozumí nejen samot-

ná schránka (skryš), ale také konkrétní lokalita, která je tvořena průsečíkem geografických souřadnic.

V rámci onomastické teorie tak lze keš v prvním z významů, tj. ve smyslu skryté schránky coby lidského výtvoru, řadit mezi chrématonyma. Na druhé straně však pevné umístění v terénu (kdy „pevnost“ je dána nezaměnitelnými a nezcizitelnými zeměpisnými souřadnicemi spíše než fyzickým spojením s povrchem Země) umožňuje vnímat tyto objekty jako geonyma, tj. objekty fixované v přírodě, zvláště s ohledem na některé typy keší (např. earth cache), které nemají fyzickou podobu a tvoří je pouze nějaká zajímavá lokalita, případně úkol s lokalitou spojený – keš je tak zcela virtuální. Zda tyto objekty v rámci onymie klasifikovat jako chrématonyma nebo geonyma, není cílem tohoto pojednání. Nicméně vzhledem k tomu, že keše představují otevřený soubor relativně nových onymických objektů jednoho typu, zdá se vhodné – při vědomí jejich specifik – zabývat se jejich pojmenováním souhrnně v rámci zvláštní kategorie, tzv. kešonym.

Keš existuje jako onymický objekt, tedy jednotlivina, ke které je přiřazeno proprium. Jak již bylo uvedeno výše, keš pojmenovává vlastním jménem její zakladatel; toto jméno figuruje na internetu a zobrazuje se v mapách a textových popisech keší. Není to však jediný identifikační údaj. Keš je označena trojicí identifikátorů: (1) vlastním jménem (kešonymem); (2) unikátními geografickými souřadnicemi (tj. jejich průsečíkem, díky čemuž lze keš v terénu nalézt za použití satelitních systémů GPS); a (3) jedinečným kódovým označením v systému geocachingu (skládajícím se z několika číslic a písmen začínajících GC). Např. brněnská keš s názvem *I cesta muze mít cil...* má kódové označení GC23XCX a geografické souřadnice N 49° 11.582 E 016° 36.599.

3.2. Základní nominační typy kešonym

Na základě excerptu materiálu z oficiálních internetových stránek geocachingu bylo analýze podrobena cca 1500 pojmenování keší z oblasti Brna a okolí. Kvalitativní analýza daného materiálu byla zaměřena na zjištění základních typů pojmenování. Ta lze vyčlenit do několika skupin, z nichž některé se překrývají. V níže uvedeném seznamu jsou zahrnuta kešonyma ve stejné podobě, v jaké jsou uváděna jejich zakladateli na internetu. Dané příklady tedy zachovávají psaní velkých písmen, chybějící diakritiku, atd. V tomto přehledu, který si neklade za cíl být vyčerpávající, jsou uváděny i unikátní oficiální kódová označení, a to z důvodu snadnější identifikace a dohledatelnosti konkrétních keší na geocachingové mapě na www.geocaching.com.¹²⁾

¹²⁾ Keše mohou být svými zakladateli také zrušeny. V případě takové archivace se keš s listingem stane podle svých identifikačních údajů nedohledatelnou a zobrazit si ji může pouze uživatel, který ji v minulosti našel a svůj nález zaregistroval.

3.2.1. Lokalita/umístění

Velmi častou motivací pro volbu kešonyma je geografická lokalita (tj. dle již existujících toponym), případně již pojmenovaná instituce či jiný umělý objekt. Dochází zde tedy k procesu transonymizace – přenosu pojmenování z již existujícího toponyma/chrématonyma na kešonymum. Volba pojmenování keše vychází z již existujícího vlastního jména, které identifikuje místo, kde byla schránka založena. Toto odvozené, transonymizované pojmenování je někdy převzato v nezměněné podobě (*Anthropos* – název brněnského muzea), jindy prochází různými typy transformací (*Husak/Husovice hill* – univerbizací z názvu lokality „Husovický kopec“) Srov.:

- *Anthropos* (GCQ86M)
- *Mahenova stran* (GCA1X1)
- *Husak/ Husovice hill* (GCPDFW)
- *STATL* (GCKP2K)
- *Bronzmukl* (GCT686)
- *Monte Boo* (GC1F0PT)

Jak ukazují předchozí příklady, názvy mohou mít také jazykovou podobu, která je srozumitelná pouze omezenému okruhu mluvčích. Tak např. *bronzmukl* je méně známé označení bronzového památníku rudoarmějce, *STATL* (tj. „štatl“) a *Monte Boo* jsou brněnské slangové výrazy pro centrum města a park na Kraví hoře. Vzhledem k tomu, že tyto výrazy nejsou obecně srozumitelné mimo okruh mluvčích, kteří jsou obeznámeni s brněnskými reáliemi a jejich pojmenováním v místním sociolektu (tzv. hantecu), plní tyto názvy kromě funkce identifikační i dodatečné funkce. Především v rámci virtuální komunity geokešerů konstituují podskupinu místních členů, jejichž identita se překrývá s reálně existující komunitou, pro niž jsou daná (ne-transonymizovaná) označení běžná a srozumitelná.

Pozoruhodná jsou rovněž kešonyma, která vznikají transonymizací z geonym či chrématonym (např. umístěných v určité lokalitě), avšak pojmenování je motivováno metaforickým přenosem na základě podobnosti:

- *Sikma vez v Pise* (GC1YF4K)
- *Huraaa na Balaton* (GC1E4XV)

Název keše *Sikma vez v Pise* se týká schránky umístěné u kostelní věže v Želešicích, která je charakteristická odklonem od svislé osy, *Huraaa na Balaton* označuje keš u bahnitého rybníka. Tato přenesená označení tedy delokalizují původní onymický objekt, čímž dávají vzniknout nekongruenci, jež může mít významný potenciál pro vytvoření humorného efektu. U takových pojmenování je tedy třeba ocenit jazykovou kreativitu, s nimiž zakladatelé keší přistupují k pojmenovávání jimi vytvořených objektů v lokalitách, u nichž vnímají nějakou podobnost s lokalitami jinými, lépe známými a prestižnějšími.

3.2.2. Geografická motivace

Podtypem kešonym pojmenovaných v souvislosti s jejich umístěním jsou i názvy, které sice jsou motivovány geograficky, avšak nikoliv na základě již existujícího toponyma. Některá z takových označení jsou zcela jasná (*Nejvychodnější bod Brna*), jiná vyžadují znalost např. přesných geografických souřadnic (tak kešonymum *Nejpeknejší souřadnice v Brně* označuje skryš umístěnou na N 49° 11.111 E 016° 33.333).

- Nejvychodnější bod Brna (GC1QB7Y)
- Nejpeknejší souřadnice v Brně (GC19A7Y)

3.2.3. Personalizované názvy – antroponymická motivace

Specifickým, i když méně častým typem keší jsou skryše založené pro konkrétní osoby. Jména těchto osob (antroponyma) bývají uvedena v názvu v podobě vlastních jmen (*Prekvapko pro Jirinu, FUTURAMA – pro Bendera* – v názvu je užito jméno fiktivní postavy z daného kresleného seriálu). Určitá míra personalizace může být vyjádřena také jiným způsobem než vlastním jménem, např. užitím apelativa (*TPG – Týden pilného geocachera*), případně implicitně, např. označením příležitosti, při jaké je pro konkrétní osobu či osoby keš zakládána (*Svatebni Cache*):

- Prekvapko pro Jirinu (GC1T6QH)
- FUTURAMA – pro Bendera (GC1J3K6)
- TPG – Týden pilného geocachera (BONUS) (GC1174F)
- Svatebni Cache (GC2FE6C)
- K narozeninám / For birthday¹³⁾ (GC2G03K)

3.2.4. Identita zakladatele

Specifickým typem personalizovaných názvů jsou takové, které nejsou na první pohled srozumitelné, nicméně jejich motivace, založená např. na aktivitách konkrétních osob, vyplývá z textové části popisu keše na příslušné internetové stránce. Tak např. keš *Havrani Chripka – SDV Labyrint* vytvořili autoři stejnojmenného studentského filmu ze Studia dramatické výchovy Labyrint, kdežto keš s názvem *FLY HIGH* vznikla pro nejmenovanou osobu, která má ráda aviatiku (název lze v angličtině vnímat i jako dvojsmyslný, s metaforickým významem „mířit vysoko“, tj. „být ambiciózní“). Zakladatel rovněž upřesňuje, že by keš měla ideálně sloužit k výměně předmětů spojených s letectvím a že – navzdory svému názvu – je ukryta v zemi. (Budiž autoru těchto řádků prominut následující „spoiler“, který je však činěn v zájmu vyššího poznání – totiž že skryš je umístěna v bývalém vojenském prostoru v podzemní dutině na dně zákopu.)

¹³⁾ Některé z anglických názvů mohou obsahovat i neidiomatické a jazykově nesprávné formulace.

- Havrani Chripka – SDV Labyrinth (GC25GWT)
- FLY HIGH (GC26EN6)

3.2.5. Slovní hříčky, humor, metajazykové pojmenování

V některých případech je jedinou zjevnou motivací slovní hříčka, případně meta-jazykové pojmenování podle ustálených rčení, přísloví, atd. Viz následující kešonoma:

- Brněnsky geodashing (GC1CXP0)
- Kravina na eNtou (GC1J2WZ)
- Uhersky rok (GC2E48M)

Humor je obecně velmi ceněn, neboť u geocachingu se jedná o druh zábavy, který uživatelé vykonávají se značným potěšením. Nálezci mohou kvalitu nalezených keší hodnotit, čímž přispívají k určité virtuální prestiži jejich zakladatelů, z nichž někteří mají v rámci komunity pověst jako autoři velmi originálních skrýší. K pobavení slouží vtípně napsané popisy keší, stejně jako jejich originální umístění v terénu (např. ve falešném pařezu/kořenu, prázdném ptačím hníždě/budce/krmítku, svatém obrázku s dvojitým rámem atd.). Humor je někdy obsažen i ve formulacích tzv. hintu, tj. zakódované nápovědy, který kešerům přímo či nepřímo naznačuje, u jakého geoobjektu mají na dané lokalitě hledat, případně jaký způsob řešení zvolit.

3.2.6. Spojitost s pokladem

Jedním z důvodů, proč je geocaching tak oblíben mezi všemi věkovými kategoriemi, je právě aspekt hledání neznámého a nalézání. Není divu, že se této činnosti velmi často věnují rodiče s dětmi (tzv. „georobotky“), které jsou tímto způsobem motivovány k turistice s cílem nalézt skrytý „poklad“ a vyměnit si vlastní drobnosti za zajímavosti nalezené v keši. Obsahem plastové krabičky s keší jsou totiž různé drobné předměty, postavičky (např. víceméně bezcenné tretky, které bývají někdy komunitou pejorativně označovány jako *kindersmetí*, *kinder-šrot*, *kinder odpad*, *smetí*, apod.), ale také velmi ceněné pamětní geomince a putovní (tj. trasovatelné) předměty s unikátními identifikátory (tzv. *travelbugy* – *TB* a *geocoiny* – *GC*, případně tzv. *CWG*, tj. netrasovatelné české dřevěné geocoiny), které kešerši přenášejí z místa na místo a jejichž pohyb lze podle kódů zaznamenávat a sledovat na internetu. Metaforický příměr mezi keší a hledáním „pokladu“ tak dává vzniknout další skupině pojmenování, např.:

- Poklad Johna Silvera (GC20RN9)
- Slavkovský poklad (GC2C72V)
- Highwayman's treasure (GCHV19)
- Outlaw cache Darkness (GCP8VN)

3.2.7. Apelativum keš v názvu

Z formálního hlediska je nutno zmínit, že se v názvech českých keší poměrně běžně vyskytuje apelativum „keš“ (případně jiná varianta nebo synonymum tohoto slova, např. *cache*, *keška*, *krabka*, *skrýš* atd.). Toto apelativum se ve vlastním názvu keše

spojuje s různými atributy, které keš blíže identifikují (*CokoKes*; *Odvodova cache*/*Military recruitment cache*; *skrejs na konci vesmiru*):

- CokoKes (GC1906A)
- Ragby Kes (GC2CWX1)
- Odvodova cache / Military recruitment cache (GC1007A)
- Jizdenkova cache (ex-140 let MHD) (GC1XB6R)
- Psi keska (GC2E8A6)
- skrejs na konci vesmiru (GCZPDG)
- Skrejs na konci Skrejse (GC12NF7)

Do této skupiny spadají i kešonyma, která jsou tvořena samostatně užitým adjektivem po elipse apelativa „keš“:

- Predmestska / Suburban (GC1E4WD)
- Zacatecnicka (GC2GX75)
- Stromolezecka / Tree climbing cache (GC1XGAC)

3.2.8. Způsob řešení – např. *mystery keše* („*mysterky*“)

U některých keší nejsou souřadnice dány veřejně k dispozici. Lze je získat po vyřešení určitých úkolů, např. numerického rázu, případně po zjištění konkrétních informací v terénu, které hledače navedou na konečné souřadnice. Geocaching tedy představuje i určitou formu hlavolamu, tj. intelektuální výzvy, kdy je nutno příslušné informace dešifrovat. Odměnou za vyluštění jsou finální souřadnice vedoucí ke keši v terénu. Většinou se jedná o tzv. *mystery keše* („*mysterky*“), případně *multicache* („*multiny*“), kdy ke skutečné keši je třeba navštívit několik jiných lokalit, jež hledače v terénu nasměrují na finální skryš. Kešonyma také běžně obsahují určitou charakteristiku úkolu, případně informaci, o jaký typ hlavolamu se jedná (např. *Binarni cache* obsahuje instrukce k nalezení zapsané v binárním kódu výlučně prostřednictvím kombinace číslic 0 a 1; *Neboj se tmy!* je stezkou odvahy pro děti, neboť se má dle instrukcí „lovit“ v noci):

- Binarni cache (GCTMPH)
- Neboj se tmy! (GC1J71D)
- Xi pomuze (PPM II) (GC1J21R)
- Trpelivost ruzi prinese (GC1J79M)
- Labyrint (GC1J7A4)
- Hudebni matrjoska (GC1J7AD)
- Javorove sudoku (GC1VTAR)
- Detektiv (GC1TT2K)
- IQ prochazka (GC1VB2Y)
- Hra s pismeny (GC239DX)

Podobného typu je i název multikeše/mystery keše *I cesta může mít cíl...* (GCXC23X), kde pojmenování vychází z toho, že hledač na různých lokalitách Brna řeší několik úkolů, které ho postupně navádějí k cíli, který se nalézá na předem neznámé lokalitě. Z obecnějšího hlediska název také někdy obsahuje nápovědu k tomu, kde přesně v dané lokalitě keš hledat. Tento způsob pojmenování se mezi některými zakladateli keší těší velké oblibě.¹⁴⁾

3.2.9. Funkce keše

Některé keše jsou zakládány především za účelem výměny trasovatelných předmětů typu travel bug: takové keše se označují slovem *TB-hotel*, tj. *travel bug hotel*, příp. *CWG exchange*, atd. Toto apelativum následně dává vzniknout vlastnímu názvu příslušné keše, např. podle lokality (*Airport Brno TB-Hotel*). Motivace kešonyma *TB-Hotel: Pod svicnem je tma* není jasná až do okamžiku nalezení keše – lokalita je totiž umístěna v lesním porostu u oplocení policejního areálu. Originalitu a humor pojmenování tedy kešeři ocení až přímo na místě.

- Airport Brno TB-Hotel GCXRR2
- TB-Hotel: Pod svicnem je tma GC1CY4J

3.2.10. Série keší

Další z typů kešonym, která jsou nějakým způsobem motivována podstatou skrýše, jsou sériové názvy. Většinou se jedná o dvojitý název, kdy je primárním názvem místní jméno. To bývá doplněno o upřesnění, že keš je součástí série:

- Oresin (brnenske mestske casti) (GC14PGC)
- Smelcovna – White river valley series (GCNEG7)
- # 5/Brnenské budovy/ aneb... (GC17GV1)
- Záruba (ze série Kurimské vrcholky) (GCZ1T5)

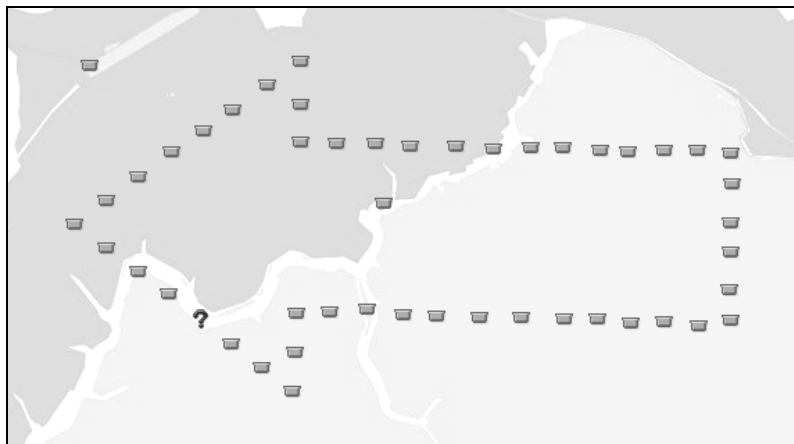
Kromě transonymizace z toponyma může být primární motivace pro pojmenování série keší v podstatě jakákoliv. Po formální stránce jsou jednotlivé součásti série označovány číselně, v některých případech kombinací názvu série, čísla v rámci série a specifické lokality (např. *WINEGLASS #14 ROPIK*). Některé série jsou otevřené a mohou být i ve vzájemném hierarchickém vztahu. Například série keší *SPORE* je zakládána kešery, kteří naleznou hlavní keš (*SPORE Cache Brno*), kde si vyzvednou připravenou mikrokeš, a tu mohou umístit na kterékoliv lokalitě. Pojmenování nové keše

¹⁴⁾ Např. kalifornská kešerka Kandy (v komunitě vystupující pod nickem „Wheeler Dealers“), která s manželem údajně založila přes 1500 skrýší, ke způsobu pojmenování uvádí: “Study an area, look for any nook and cranny, be ready to do a color match or similar texture and then make it a fun name. We like to have the hint in the name.” (Zdroj: blog na <http://blog.geocaching.com/2011/02/geocaching-com-profile-the-hiders/> [cit. 20. 4. 2011]).

musí obsahovat výraz odkazující na původní keš, přidělené číselné označení, a případně jakékoliv další pojmenování (*SPORE 188 – HZS Blansko*, tj. za využití akronymu z „hasičské záchranné služby“).

- WINEGLASS #14 ROPIK (GC34TRD)
- SPORE Cache Brno (GC3018T)
- SPORE 188 – HZS Blansko (GC3HNCA)

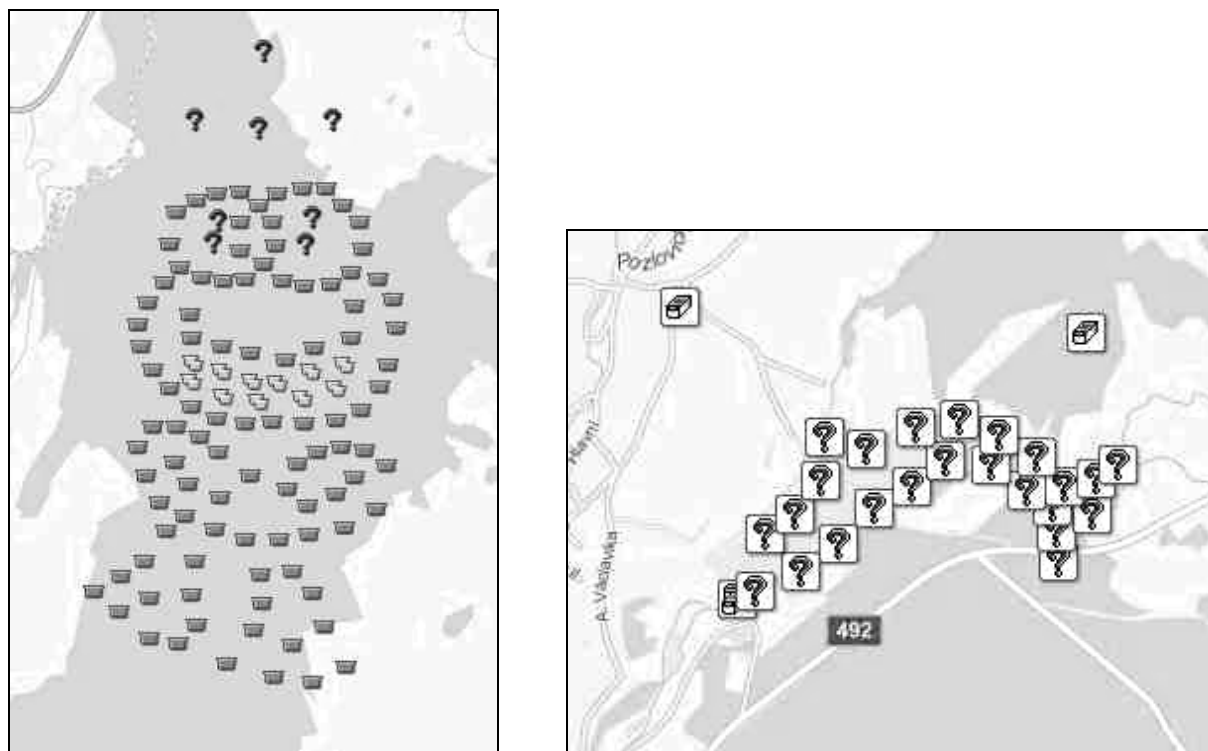
V poslední době se série keší těší oblibě zakladatelů, zčásti protože jim umožňují v terénu „kolonizovat“ určitý prostor a zčásti protože při větším soustředění keší lze za kratší dobu získat větší počet bodů. Někteří kešeři série umisťují do terénu tak, aby vytvořili určitý obrazec. Dnes již legendární série *Za sipkou 1–45* v Moravském krasu (mezi kešery známá jako „šipka“; viz obr. 1), má celou řadu následovníků, např. sérii věnovanou muzikálům (ve tvaru noty u Moravského Krumlova, bez pojmenování série, srov. 3/9 *Les Miserables*), *WINEGLASS #1–14 + název* (ve tvaru vinné sklenice u Mikulova; viz obr. 2), *BGI–18* (ve tvaru srdce u Lovčiček, věnovaná knize Bhagavad Gíta), *PEDAL 1–65* (ve tvaru cyklistického pedálu u Slavkova u Brna), *01–25 Moby Dick* (ve tvaru velryby u luhačovické přehrady) a dokonce *Zubata zaba 001–119*, *Zubata zaba bonus A–C* a *Zubata zaba superbonus* (ve tvaru smějící se žáby u Bruntálu; viz obr. 3). Podstatou pojmenování je tedy u některých těchto kešoným způsob rozmístění, kdy série keší v terénu vytváří příslušný obrazec. Tato skutečnost však zjevná pouze při zobrazení celé série na internetové mapě – viz obr. 1, 2 a 3 (různé symboly označují různé typy keší; v případě tzv. mystery keší označeným otazníkem je místo čistě virtuální, neboť skutečné uložení keše musí hledač nalézt na základě jím vyluštěných souřadnic). V některých případech může vizuální série zahrnovat i dřívější keš, která do série formálně nepatří – tak je tomu např. u jedné z mystery keší u série *WINEGLASS*).

Obr. 1. Kešonýma motivovaná zobrazením umístění v terénu. Série *Za sipkou 1–45* v Moravském krasu (známá jako „šipka“). (Zdroj: www.geocaching.com [cit. 20. 8. 2012].)

Obr. 2. Kešonyma motivovaná zobrazením umístění v terénu. Muzikálová série u Třebíče (neformálně označovaná jako „nota“) a *WINEGLASS #1–14* u Mikulova (známá jako „sklenička“). (Zdroj: www.geocaching.com [cit. 20. 8. 2012].)

Obr. 3. Kešonyma motivovaná zobrazením umístění v terénu. Série *Zubata zaba 001–119* u Bruntálu a *01–25 Moby Dick* kolem luhačovické přehrady (Zdroj: www.geocaching.com [cit. 20. 8. 2012].)

3.2.11. Kulturní a historické zajímavosti

Početnou skupinu pojmenování tvoří keše, které jsou motivovány na základě antroponym (*James Herriot*; *Nikolaj Vasiljevic Gogol*), chrématonym (*Diana GmbH*, tj. bývalá nacistická továrna na letecké komponenty u Tišnova; *HP a vezen z Azkabanu /veznice/*, tj. podle názvu oblíbeného románu pro mládež) atd. Kešonyma tohoto typu také označují různé místní kulturní, historické a jiné zajímavosti (např. *Hartmannovo poslední vítězství*, podle bojového střetnutí z 2. světové války):

- James Herriot (GC23C20)
- Nikolaj Vasiljevic Gogol (GC24B2H)
- Diana GmbH (GC11JJQ)
- HP a vezen z Azkabanu (veznice) (GC16R5B)
- Hartmannovo poslední vítězství (GC1NGFJ)
- Dalnice Breslau–Wien Lite (GC1ZB77)

3.2.12. Jiné

Existuje mnoho dalších typů pojmenování. Některé z důvodů, proč zakladatelé nazvali své keše konkrétním způsobem, jsou poměrně sofistikované, jiné překvapivě banální. Pro ilustraci může posloužit několik následujících příkladů. Tak např. brněnské kešonymum *Akita Inu* je odvozeno od plemene chovaného psa. Dle informací zakladatelky keše je tento pes v okolí venčen a jeho štěkání lze příležitostně slyšet v blízkých ulicích. Naproti tomu kešonymum *BG 4 GML* je akronymem, které spojuje označení série keší („brněnská gymnázia 4“) a název jednoho z nich („Gymnázium Matyáše Lercha“) – v tomto případě se tedy jedná o kombinaci dvou nominačních typů. Keš *...a v ní nikdo nebydlí* je nazvána podle části textu písně a odkazuje k umístění skryše v neobývané budově. Jako poslední příklad uveďme název *Pocta geocachingu*, který se týká keše skryté v dřevěné skulptuře vytvořené právě za účelem v názvu upřesněném. Zakladatel keše doporučuje, aby ji kešeři vyhledávali („logovali“) jako svůj jubilejní nález (např. 100., 123., 500., 1000., atd. v pořadí), čímž by vzdali svou osobní „poctu geocachingu“:

- Akita Inu (GC20JAW)
- BG 4 GML (GC1FQ6R)
- ...a v ní nikdo nebydlí (GCYJ9T)
- Pocta geocachingu (GC1A2AK)

Systematizace do dalších motivačních podtypů by sice byla možná, avšak potenciálně kontraproduktivní, neboť dané pojmenování v sobě již často kombinuje některý z výše uvedených typů. Nicméně je nutné zdůraznit, že analýza zde může pouze indikovat základní motivační typy. Vzhledem k tomu, že počet keší v terénu neustále roste, představuje pojmenovávání otevřený proces. Rovněž je třeba brát v úvahu, že zakladatelé nových keší je často umisťují do oblastí, kde již z dřívější doby existuje značně hustá síť stávajících skryší (např. v metropolitních oblastech a jejich bezpro-

středním okolí). Motivací zakladatelů pro volbu konkrétního názvu tedy také může být prostý záměr odlišit se od kešonym v blízkém okolí.

4. Pojmenování a volba kódu

Ze sociolingvistického hlediska je u volby pojmenování signifikantní užívání různých jazykových kódů. Analyzovaný soubor kešonym odhalil nejen silný vliv angličtiny, ale také velmi časté paralelní užívání dvou kódů, především češtiny a angličtiny. V následujícím seznamu jsou uvedeny základní typy pojmenování keší podle kódu, který pro kešonyma zvolili jejich zakladatelé.

Není překvapivé, že v českém prostředí je většina keší pojmenována za použití českých slov. Volba jazyka je zde jasně spjata s lokalitou, resp. teritoriem, na kterém se keš nachází, tj. územím České republiky. Nicméně velmi časté je využívání angličtiny, která symbolicky funguje jako globální kód geocachingu (proti ostatním lokálním jazykům). Velmi běžný typ představují dvojjazyčné názvy, a to v podobě jak doslovného překladu českého názvu do angličtiny, tak i skutečného míšení kódů v rámci jediného (tj. nepřeloženého) názvu (jako takové lze vnímat především názvy, které obsahují výraz *cache*, i když je otázkou, do jaké míry by se zde tento výraz neměl vzhledem ke své frekvenci považovat již za slovo převzaté, a to navzdory existenci zdomácnělé pravopisné podoby *keš*). U kešonym se rovněž uplatňují lokální jazykové variety a výjimečně i jiné kódy.

(1) domácí (lokální kód) (např. čeština v ČR)

- Ustav soudního lékařství (GC1E9W2)
- Domov duchodcu – Stary Liskovec (GC1V65J)
- POLICIJEEE (GC1DA97)

(2) cizí (globální kód) (typicky angličtina)

- Metalheads (GC140G6)
- Cryptic coordinates II (GC1B4BP)
- CoWoX#04 : All Souls' Day (GC1XH4A)
- Curiosity shop (GC24YBV)

(3) dvojjazyčné a míšení kódů (většinou čeština + angličtina /+ případně další jazyk/)

- Cihlova / The Brick One (GC156HZ)
- Vcelin / Beehive / Bienenhaus (GC1Q3N1)
- Tamhle je Petrov / It is Petrov over there (GC19GJQ)
- CoWoX#09 : KinoKavarna Kills (GC201WF)

(4) specifická (lokální) jazyková varieta/sociolekt (např. brněnský hantec)

- Hokna (GC13AGH)
- Bronzmukl (GCT686)

- Brnenske krchov (Centralka) (GC19QVH)
- Monte Boo (GC1F0PT)

(5) jiný kód (např. latina, romština)

- Divide et impera (GC17X89)
- Jiný jazyk/Aver ačhib/Other language (GC166KC)

Jak uvádí Mitter¹⁵⁾ v souvislosti s chrématonymy, jejich názvy svědčí o oblibě konkrétních jazykových prostředků mezi uživateli a jsou tak důležitým svědectvím o současném jazyce. Zaměříme-li se z tohoto hlediska na volbu kódu, pak to v případě kešonym platí dvojnásob: zcela zjevný je vliv angličtiny, který lze interpretovat různými způsoby. Volba angličtiny (jak u jednojazyčných tak i dvojjazyčných názvů) může být dokladem o značné oblibě tohoto kódu mezi současnou mládeží i dospělými ve věku do cca 45 let (tedy generací, pro něž se používání angličtiny po roce 1989 stalo mnohem běžnějším v zaměstnání, turistice, atd.). Roli zde jistě hraje také skutečnost, že platforma oficiálních stránek geocachingu na internetu funguje právě v angličtině, kdežto obsah zde umístěvaný uživateli v rámci tzv. listingu keší je v lokálních jazycích. Jedná se tedy o mezinárodní (globální) aktivitu, byť lokalizovanou do národního kontextu umístěním keší v dané oblasti (volné pojmenovávání keší neanglickými názvy je jedním z doprovodných znaků této lokalizace). Zcela zvláštní kapitolu tvoří kešonyma v turistických oblastech (např. Řecku a Chorvatsku), kde je často zakládají cizinci – a za tímto účelem využívají pojmenování v angličtině spíše než v národních (lokálních) jazycích. Jiná situace je rovněž v pohraničních oblastech (např. zvýšený výskyt kešonym využívajících němčinu v česko-rakouském a česko-německém příhraničí, která kontrastuje s absencí německých kešonym ve vnitrozemí).

S tím souvisí další důvod, proč se poměrně běžně vyskytují právě zrcadlově dvojjazyčná kešonyma: zatímco první část názvu v češtině je určena pro domácí hledače, druhá část v angličtině je míněna pro zahraniční kešery, neboť angličtina v tomto oboru (stejně jako jinde) funguje jako lingua franca. O to zajímavější je pak dokumentování jiných kódů: např. geograficky omezených, jako jsou různé variety či sociolekty národního jazyka (dialekty, brněnský hantec), případně využívání prvků hovorových a neformálních (např. obecné češtiny). Zvláštní kapitolu tvoří příležitostné užití kódu, který je většinové společnosti (a kešerům) nesrozumitelný. Např. romština je v českém kontextu zachycena u trojjazyčného kešonyma *Jiný jazyk/Aver ačhib/Other language*, kde je užitá metajazykově: úkol, vedoucí ke zjištění finálních souřadnic keše, spočívá ve vyluštění textu právě v tomto jazyce. Nicméně užití tohoto kódu není náhodné: keš se nachází v místní části Brna, kde žije značný počet obyvatel romského etnika.

¹⁵⁾ P. Mitter, o. c. v pozn. 8.

Výše uvedená klasifikace sice rozděluje volbu kódu v kešonymech po ose domácí kód (čeština) / globální kód (angličtina) / dvojjazyčnost (čeština a angličtina) / lokální variety / třetí kód, i když smysluplné by bylo rovněž klasifikovat např. čtvrtou skupinu (lokální variety) jako podtyp skupiny první (domácí kód) a spojit skupinu druhou (globální kód – angličtina) se skupinou pátou (jiný kód), byla-li by klasifikačním kritériem jinakost zvoleného kódu. Nicméně vzhledem k funkci angličtiny jako univerzálního komunikačního prostředku současnosti je vhodné tyto odlišit typy pojmenování v angličtině a v jiném kódu, neboť právě volba jiného kódu než angličtiny, u níž se předpokládá obecná srozumitelnost, může být ve vztahu k záměrům zakladatele a zamýšleným účinkům kešonyma signifikantní.

5. Závěr

Jak ukazuje orientační rozbor vzorku českých geocachingových skrýší (keší) v Brně a okolí, jejich názvy představují překvapivě pestrý materiál pro jazykovou analýzu. Z hlediska onomastiky lze keše vnímat jako zvláštní skupinu onymických objektů, která je zřetelně odlišuje od ostatních běžných objektů a geografických lokalit. Z tohoto důvodu se jeví jako opodstatněné klasifikovat jejich názvy jako tzv. kešonyma. Vzhledem k tomu, že nominační akt je individuální a nepodléhá žádné institucionální kontrole, je analýza kešonym významná také pro zjištění pojmenovávacích tendencí mezi současnými uživateli jazyka, neboť např. v oblasti volby jazykového kódu odráží jejich aktuální jazykové preference. Jako v jiných oblastech se i zde silně uplatňuje vliv angličtiny jako globálního komunikačního kódu, i když pozoruhodná je i tendence k dvojjazyčnému (případně trojjazyčnému) pojmenování, která odráží povědomí uživatele jazyka o existenci různých skupin recipientů. Volba kódu při pojmenování je tedy zřetelně vedena vnímáním ostatních kešerů např. v rámci dichotomie „lokální“ vs. „globální“.

Při studiu motivace nominačních tendencí u kešonym je nutno věnovat pozornost transonymizačním procesům, neboť kešonyma velmi často vznikají přenosem vlastního jména z jiného, již existujícího onymického objektu (jedná se o toponyma, antroponyma i chrématonyma). Zajímavými motivačními typy kešonym jsou jednak personalizované názvy, jednak názvy, které naznačují způsob řešení úkolu nebo rébusu, který je nutno vyloučit k úspěšnému nalezení skrýše. Významný podtyp tvoří rovněž kešonyma motivovaná metajazykově, v nichž se často uplatňují slovní hříčky, humor a jazyková kreativita jejich zakladatelů.

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Arna Nováka 1

602 00 Brno

chovanec@phil.muni.cz